

Sammanfattning

I enlighet med regeringens direktiv har utredningen tagit fram ett brett kunskapsunderlag om den kommunala kulturskolan. I betänkandet beskrivs verksamhetens historik och nuvarande verksamhet och vilka hindren är för barns och ungas deltagande. Vidare behandlas vissa kulturella omvärldstendenser samt de spänningsfält som påverkar förutsättningarna för den kommunala musik- och kulturskolan. Mot denna samlade bakgrund tydliggör utredningen därefter sina bedömningar och sina förslag. Förslagen i detta betänkande avser det som utredningen bedömer som kulturskolornas kärnverksamhet, dvs. den undervisning, de projekt och övriga verksamhet som genomförs på barns och ungas fria tid.

Juridisk ram önskvärd men inte genomförbar

Utredningen bedömer att en juridisk ram i form av en kulturskolelag vore mest verkningsfullt som grund för att tydliggöra kulturskolans nationella intresse. Mot bakgrund av de ekonomiska konsekvenser som den så kallade finansieringsprincipen föranleder bedömer utredningen att det inte är görligt att överlämna ett lagförslag till regeringen. En helstatligt finansierad kulturskola ser inte utredningen heller som ett mål i sig, vilket är konsekvensen av en strikt tillämpning av den nämnda principen, utan det är en i lag reglerad kommunal kulturskola som bedöms vara angeläget.

I stället föreslår utredningen nationella mål som vägledande för den kommunala kulturskolan samt ett antal sammanlänkade förslag. Efter tre år bör en utvärdering genomföras för att ta reda på vilken verkan förslagen har haft på barns och ungas tillgång till en inkluderande kulturskola på egen grund. Om utvärderingens resultat visar att tillgång till en jämlik och tillgänglig kulturskola fortsatt saknas och om det finansiella läget så tillåter, bör

regeringen överväga att genom lagstiftning göra den kommunala kulturskolan obligatorisk. Kulturskolan utgör, på samma sätt som övrig kommunal verksamhet, en del av samhällets välfärd.

Ny infrastruktur för den kommunala musik- och kulturskolan

Utredningen föreslår en ny infrastruktur som tar sin utgångspunkt i nationella mål för kulturskolan samt ett antal sammanhängande förslag i syfte att barn och unga i hela landet oavsett bakgrund och uppväxtmiljö kan få ökad tillgång till en inkluderande kulturskola. Att utveckla kulturskolorna till att vara mer inkluderande kommer fortsatt att vara en utmaning. Utredningen vill med dessa förslag därför slå fast att detta ansvar inte bara bör vila på kommunerna utan är av ett nationellt och regionalt intresse som fordrar ett gemensamt ansvarstagande.

Nationella mål

Många kommuner har inlett ett ambitiöst arbete med att utveckla kulturskolans verksamhet för att stärka dess relevans i en förändrad omvärld. Utredningen menar att genom att införa nationella mål tydliggörs en riktning för verksamheten vilket kan gynna denna pågående utveckling. Utredningen föreslår att regeringen för beslut av riksdagen lägger fram följande mål för den kommunala kulturskolan:

En kommunal kulturskola ska

- ge barn och unga möjlighet att lära, utöva och uppleva konstuttryck i första hand i grupp,
- bedrivs på barns och ungas fria tid,
- präglas av hög kvalitet och en konstnärlig och genremässig bredd med verksamhet inom tre eller flera konstuttryck,
- tillämpa en pedagogik som utgår från barnets egna erfarenheter och intressen,
- ge barn och unga goda förutsättningar att ha inflytande på verksamhetens utformning och innehåll,

- ha en hög andel pedagogiskt och konstnärligt utbildad personal,
- verka i för verksamheten anpassade lokaler med ändamålsenlig utrustning,
- aktivt verka för att kommunens barn och unga har kännedom om kulturskolan och ges likvärdig möjlighet att delta i dess verksamhet, och
- arbeta i bred samverkan och bedriva en utåtriktad verksamhet gentemot det övriga samhället.

För att följa och stödja det kommunala arbetet utifrån dessa mål föreslår utredningen att ett nationellt kulturskolecentrum inrättas med ansvar för bl.a. nationell uppföljning och statistik.

Nationellt kulturskolecentrum

Utredningen bedömer att en av kommunernas största utmaningar är att kunna möta kulturskolornas behov av kunskapsutveckling, erfarenhetsutbyte, samverkan och uppföljning. Om dessa behov inte kan tillgodoses kan verksamheten riskera att förlora sin starka position i samhället på grund av bristande relevans sett ur ett medborgarperspektiv.

Utredningen föreslår att ett nationellt kulturskolecentrum ska inrättas som ett särskilt beslutsorgan inom Statens kulturråd med ansvar för nationell uppföljning, att främja erfarenhetsutbyte och samverkan, att främja kulturskolerelaterad kunskap med grundforskning och beprövad erfarenhet och att fördela statsbidrag. Utredningen föreslår att ett nationellt kulturskolecentrum ska fördela ett utvecklingsbidrag till kulturskoleverksamhet, ett tidsbegränsat verksamhetsbidrag till kulturskola och ett bidrag till verksamhet med avancerad spetskompetens.

Det nationella kulturskolecentrumet är, tillsammans med de kommunala kulturskolorna och en ökad samordning på regional nivå, avsett att ingå i kedja av samverkan med kommunernas behov i främsta rummet. Det nationella kulturskolecentrumet föreslås vara den länk som på nationell nivå sluter denna kedja och bör ha i uppdrag att samla in, analysera och förmedla dessa till i första hand de kommunala kulturskolorna men även till samhället i övrigt.

Bidrag till regional samordning

Vissa statsbidrag till regional kulturverksamhet förordning (2010:2012) föreslås tillskjutas 10 miljoner kronor i syfte att för samordning av kommunal kulturskoleverksamhet på regional nivå. En sådan ny inriktning av bidraget förutsätter ett tillägg i bidragets förordning om *kulturskoleverksamhet* som ett nytt verksamhetsområde. Det föreslagna beloppet har beräknats utifrån 0,5 miljoner kronor för vardera av landets tjugo landsting och Gotlands kommun.

Kommunerna har under utredningens arbete uppvisat ett behov av en förstärkt infrastruktur med en tydlig ansvarsfördelning mellan stat, landsting och kommun, som kan bidra till ökad samverkan. Ett stöd på regional nivå för samordning, med kulturskolans behov i centrum, kan åstadkommas genom ett bidrag riktat mot landstingen. I likhet med hur regional biblioteksverksamhet har stor betydelse för folkbiblioteken menar utredningen att en ökad regional samordning kan främja musik- och kulturskolornas utveckling väsentligt. I flera delar av landet har samverkansinitiativ tagits kommuner emellan och med den regionala nivån. För att sådan samverkan ska vara hållbar menar utredningen att strukturer med fast finansiering fordras.

De samlade kulturresurserna i ett län med kommun, landsting eller staten som huvudman, samt kulturaktörer från det fria kulturlivet, är stora. Genom att bättre nyttja denna potential kan barns och ungas tillgång till ett varierat och brett kulturskoleutbud öka. Utredningen ser även andra positiva effekter för de samverkande parterna, exempelvis förbättrade möjligheter till kompetensutveckling.

Ett nationellt kulturskolecentrum föreslås ha en samordnande och stödjande roll i förhållande till de funktioner som landstingen väljer att inrätta.

Det är visserligen inte en uppgift för staten att råda över hur kommuner och landsting samverkar. Men staten kan bidra till att skapa bättre förutsättningar för att samverkan på frivillig grund ska komma till stånd. Staten finansierar regionala kulturverksamheter tillsammans med landstingen och kommuner och eftersträvar en god användning av resurserna. Att särskilt uppmärksamma barns och ungas rätt till kultur uttrycks även av de nationella kultur-

politiska målen som är styrande för staten och vägledande för kommuner och landsting.

Utvecklingsbidrag

För att främja utveckling av de kommunala kulturskolorna föreslår utredningen att ett nytt statsbidrag på 200 miljoner kronor inrättas. Sektorn som helhet uppvisar stora variationer; ifrån de kommuner som helt saknar verksamhet till kommuner som bedriver ett systematiskt kvalitetsarbete. Enligt utredningens mening finns goda skäl för att inrätta ett statligt stimulansbidrag som kan möta den bredd av utvecklingsbehov som kommunerna i dag har.

Följande tre huvudområden kan sägas sammanfatta de fält där utvecklingsbehoven bedöms vara som störst, men även andra områden bör vara bidragsberättigade:

- Breddning av konstområden
- Inkludering och tillgänglighet
- Pedagogisk utveckling

Inom dessa områden ska insatser som ökar deltagandet av barn och unga med intellektuella eller fysiska funktionsnedsättningar prioriteras. I övrigt ska de lokala behoven styra och bredden av insatser som beviljas medel bör vara stor.

Fördelning och uppföljning av statsbidraget bör vara en uppgift för ett nationellt kulturskolecentrum. En kommun eller kommuner i samverkan föreslås kunna söka bidraget. Även en samordnande funktion på regional nivå bör i samverkan med kommuner kunna ansöka om utvecklingsbidrag. Till ansökan ska bifogas en strategisk handlingsplan. Ytterligare en förutsättning för att få del av stödet är att kulturskolans verksamhet ska erbjuda eller ha för avsikt att erbjuda, verksamhet inom minst tre konstområden.

Tidsbegränsat verksamhetsbidrag till kulturskola

Utredningen föreslår att ett tidsbegränsat verksamhetsbidrag till kulturskoleverksamhet ska inrättas på 10 miljoner kronor. Kommuner med liten folkmängd samt låg befolkningstäthet ska kunna

rekvirera 500 000 kronor i bidrag förutsatt ett eget ekonomiskt åtagande på 50 procent av sökt belopp. Det föreslagna nationella kulturskolecentrumet föreslås ansvara för att fördela bidraget.

Att bedriva kulturskola är ett frivilligt åtagande som faller inom ramen för den kommunala självstyrelsen. Utredningens kartläggning visar att en viss typ av kommuner med liten befolkning och låg befolkningstäthet av strukturella skäl tenderar att ha sämre förutsättningar än andra kommuner att bedriva kulturskola. Bidraget bör därför bidra till att starta eller förstärka den pågående kulturskoleverksamheten i de kommuner som uppfyller bidragets kriterier.

Bidrag till nationell spetskompetens

Utredningen föreslår att ett statsbidrag till kulturskoleverksamhet med nationell spetskompetens på 5 miljoner kronor inrättas. Fördelning och uppföljning av statsbidraget föreslås vara en uppgift för det föreslagna nationella kulturskolecentrumet.

Bidraget syftar till att ge specialintresserade ungdomar ökade möjligheter att på en avancerad nivå möta professionellt verkamma. Utredningen menar att initiativ där konstnärligt nyskapande integreras är särskilt intressant. En sådan verksamhet ska bygga på ett brett samarbete med andra relevanta aktörer och vara öppen för specialintresserade ungdomar från hela landet.

Den sökande ska bidra med ett eget ekonomiskt åtagande som motsvarar det sökta bidragets storlek i syfte att uppnå ett lokalt ansvarstagande och för att göra en volymökning möjlig.

Förstärkta utbildningsvägar för att uppnå en inkluderande kulturskola på egen grund

Det är utredningens bedömning att utbildningsvägarna till de kommunala kulturskolorna bör förstärkas för att uppnå en bättre kompetensförsörjning. Frågan är central för kulturskolesektorn och har lyfts fram som en prioriterad fråga under samtliga samråd. Dagens högskoleutbildningar täcker in delar av kommunernas rekryteringsbehov.

Kulturskolorna är inne i ett brytningsskede som utmärks av en strävan efter ett breddat utbud av kulturuttryck och en ökad inkludering av barn och unga. Samtidigt står kommunerna under de närmaste åren inför stora behov av nyanställningar på grund av lärarkårens höga genomsnittliga ålder. De lärare som nu anställs kommer att prägla kulturskolornas inriktning under lång tid framöver.

Kulturskolan och skolan har många gemensamma drag men kulturskolan har också egna karaktäristika; som ett frivilligt deltagande, en läroplanslös verksamhet och en flexibilitet som utgår från barnets perspektiv genom hänsyn till barns och ungas egna intressen. Även dess bredd vad gäller konstområden och publika aktiviteter, är utmärkande för kulturskolan. Kulturskolan är en konstnärlig mötesplats som får sin legitimitet tack vare dess frivillighet och en demokratisk grundsyn om allas rätt till kultur. Utredningen menar att det finns goda skäl att förtydliga denna särart utifrån de pedagogiska grundvalar som verksamheten vilar på och därifrån bygga kompetens specifik för en kulturskola på egen grund.

För att kunna motsvara kommunernas kompetensförsörjningsbehov krävs en pedagogisk utbildning som är uppbyggd kring en kärna som uttrycker kulturskolans särart. Kulturskolan är i behov av pedagogisk kompetens inom konstnärliga områden som inte ryms inom något av förekommande utbildningars huvudområden.

Nya utbildningsvägar kan bidra till att öka mångfalden bland kommunens anställda. Samhället bör bättre ta vara på den kompetens som personer med konstnärlig bakgrund som invandrat till Sverige har och som inte per automatik passar in i det svenska akademiska sammanhanget. Sådana pedagoger skulle kunna bidra med en annan kunskap än den som i dag finns representerad vid våra lärosäten och är enligt utredningens mening viktig för kulturskolan för att denna bättre ska avspegla det samtida svenska samhället. Utredningen menar att den kommunala kulturskolans potential att medverka till en förbättrad integration är stor.

Bildningsbegreppet måste hela tiden modifieras i takt med samhällets utveckling och utmaningen i dag ligger i att anpassa begreppet till det pluralistiska och mångkulturella samhälle vi lever i. Kulturskolans pedagogik behöver därmed finna former för att i hög utsträckning möta barn och unga i den kultur där de befinner sig,

men även att låta barnen möta främmande kulturyttringar. En sådan strävan mot ökad inkludering är tydlig i många av dagens kulturskolor.

Öppna upp för kandidatexamen inom fler konstnärliga ämnen

Utredningen har noterat att flera lärosäten under de senaste åren har etablerat nya kandidatutbildningar mot områden relevanta för kulturskolan. Samtliga dessa utbildningar omfattar 180 högskolepoäng och bygger på lärosätets examensrätt i ett huvudområde. Utredningen ser ett behov av att fler och nya områden utvecklas vid lärosätena för att bättre motsvara kulturskolans samtida kompetensbehov exempelvis inom film.

Anpassade ämneslärarutbildningar

Utredningen bedömer att en anpassning av ämneslärarutbildningarna behövs för att bättre motsvara kommunernas behov av kompetens. Många kommuner har behov av kombinationstjänster med pedagogisk personal med kompetens att arbeta såväl i skolan som i kulturskolan. Det gör att kommunerna i stor utsträckning efterfrågar personer med ämneslärarexamen. Eftersom denna utbildning inte är avsedd för kulturskolans verksamhet i första hand bör dessa utbildningar öppna upp mot kulturskolan genom att införa kurser som relaterar till undervisning i kulturskolan och dito verksamhetsförlagd utbildning.

Kulturskolepedagog ny yrkesexamen

Utredningen föreslår att en yrkesexamen i form av kulturskolepedagog om 90 högskolepoäng ska inrättas. Utbildningen ska vara uppbyggd kring en kärna som uttrycker kulturskolans särart. En utbildning mot kulturskolans specifika utbildningsmiljö är väsentlig av flera skäl, men i synnerhet för att stärka kulturskolans pedagogiska grund. Kommunerna är i stort behov av pedagogisk kompetens inom konstnärliga områden som inte ryms inom något av förekommande utbildningars huvudområden. Att arbeta i kulturskolan kräver både

konstnärlig och pedagogisk kompetens vilket gör att en kulturskolepedagogexamen bör vila på utbildningsvetenskaplig grund, med konstnärlig kompetens som ett förkunskapskrav.

En sådan utbildning kan utifrån den konstnärliga bakgrund de sökande bär med sig inbegripa en stor bredd av samtida konstområden och genrer, men även vara flexibel för framtida ännu ej kända konstområden. Den kan även ge utrymme för konstnärliga variationer beroende på lokala behov. Utbildningen föreslås kunna ges på halvfart för att redan verksamma pedagoger ska kunna genomföra utbildningen parallellt med tjänstgöring på kulturskolan. En yrkesexamen som leder till kulturskolepedagog om 90 hp kan vara lämplig för personer med högre konstnärlig utbildning som vill ha tillgång till en större arbetsmarknad. Även för personer med konstnärlig kompetens, men utan behörighet från högre konstnärliga studier, kan en sådan yrkesexamen vara lämplig. Sådana pedagoger, även de med en annan konstnärlig bakgrund än svensk, skulle kunna bidra med en annan kunskap än den som i dag är representerad vid våra lärosäten. En sådan förstärkning är enligt utredningens mening viktig för att kulturskolan på ett bättre sätt än i dag ska avspegla det samtida svenska samhället.

Kulturskolerelaterad forskning

Utredningen föreslår att regeringen ger Vetenskapsrådet i uppdrag att utlysa projektbidrag om 20 miljoner kronor år under 2018 för en satsning på forskning relevant för kulturskolan. Forskningen bör vara inriktad mot det utbildningsvetenskapliga ämnesområdet. Regeringen föreslås även ge Vetenskapsrådet i uppdrag att utlysa 2 miljoner kronor i fyra år fr.o.m. 2019 för att inrätta en nationell forskarskola i *Kulturskolans didaktik*, som leder till licentiatexamen.

Forskning om ungas lärande på fritiden är ett mångfacetterat område som röner ett växande intresse, men hittills har endast ett fåtal projekt beviljats medel. Vetenskapsrådet menar att de satsningar som görs i Sverige på offentligt organiserade fritidsverksamheter medför ett behov av ytterligare forskning. Detta gäller i hög grad kulturskolan som är i behov av forskning med större kontinuitet och omfattning än i dagsläget. Forskning kring lärande och undervisning i estetiska ämnen bedrivs men en mycket

litet del utgår ifrån den kommunala kulturskolans egna perspektiv och behov.

Utredningen menar att det behövs stimulansåtgärder av olika slag för att få till stånd ett arbete med en grund i forskning och beprövad erfarenhet vars volym, bredd och kvalitet svarar mot de behov kommunerna har för att kunna möta de utmaningar kulturskolorna i dag ställs inför och kommer att ställas inför i framtiden.

Utredningens rekommendationer

Utredningen har gjort ett urval av förebildliga arbetssätt i form av rekommendationer till kommunerna för att främja en fortsatt utveckling mot en inkluderande kulturskola på egen grund. Ett nationellt kulturskolecentrum föreslås i uppdrag att i olika former bedriva ett främjandearbete som ett stöd i kommuneras arbete med kulturskola.